

Inspirationsmateriale til afholdelse af gudstjeneste / andagt i forbindelse med 75-året for befrielsen d. 4. maj 2020

Dette materiale er for største delen en opdatering af inspirationsmaterialet fra 2015.

Helt nyt er dog en "Befrielseskantate", som vi generøst har fået tilladelse til at gøre brug af. Bag den står forfatter og salmedigter Iben Krogsdal og komponist og organist ved Holmens kirke, Jakob Lorentzen.

Teksten til denne er sat ind i dette materiale og noder er vedhæftet i særskilt fil, så man kan afprøve dem. Vil man gøre brug af musikken til en offentlig gudstjeneste, skal man købe noden hos Wilhelm Hansen. Der er også små rettelser i den trykte udgave i forhold til "kladden" som er vedhæftet her.

Sidst i materialet findes også en ny salme af Niels Johansen, som han velvilligt har givet tilladelse til bliver delt og brugt – og fra Tine Illum er tilføjet en baltisk "kirkeklokkesalme" og dens bevægende baggrundshistorie.

Temaer: forsoning – fred – frihed.

Indledende tanker:

Hvis det skal blive til mere end blot en mindegudstjeneste er det vigtigt at få budskabet om forsoning, fred og frihed aktualiseret ind i vores tid og kultur, hvor vi som samfund i dag ser tendenser til at skelne mellem rigtige og forkerte danskere. Vi skal have modet til at feje for egen dør og tale om, hvor vi selv undertrykker i vores samfund og hvad fred og frihed er i evangeliets lys.

Der er nogle bud på dette under afsnittet "ord til eftertanke".

Forberedelse:

- Kontakte til lokale hjemmeværnsfolk eller det lokale museum og høre, om de vil være med til at arrangere/bakke op om en gudstjeneste.
- Hvis der er en kaserne i nærheden, kan de specifikt inviteres med.
- Er der børn af modstandsfolk, der kunne tænkes at ville være aktive omkring sådan en gudstjeneste?
- Er der en museumsforeningen eller andre foreninger, det ville være oplagt at samarbejde med?
- Kan et foredrag eller en udstilling om befrielsen tænkes sammen med gudstjenesten – f.eks. i ugen op til 4. maj?
- Er der mulighed for at plejehjemmene kunne kontaktes / være med i et eller andet omfang. Der kunne sidde nogle friske, gamle på 85 +, der kunne have glæde af at være med.
- På mange kirkegårde er der krigergrave eller mindesten, som det er oplagt at inddrage i planlægningen f.eks. med en samlet vandring hen til efter gudstjenesten og nedlæggelse af en krans eller buket.
- Der bør (om muligt) sættes lys i alle kirkens vinduer.
- I stedet for altergang, kan der gives mulighed for at tænde et lys – på kirkens lysglobe eller der kan sættes fyrfadsllys på et alufolie-kors lagt ud på kirkens gulv et egnet sted.

Forslag til liturgi til aftengudstjeneste/-andagt 4. maj

Præludium / Introitus ved evt. kor: f.eks. "I Danmark er jeg født". Kan også spilles på soloinstrument

Velkomst / introduktion til aftenen

Læsning: De danske biskoppers meddelelse i maj 1945

Salme – f.eks. 725 "Det dufter lysegrønt af græs"

Hilsen

Bøn + evt. bekendelse

(Salme)

Tekstlæsning – f.eks. Salme 103 v. 1-17a

Trosbekendelse

Salme – f.eks. DDS 784 "Altid frejdig, når du går"

Tekstlæsning eller citater til eftertanke (se forslag)

Prædiken

Salme – f.eks. 266 Mægtigste Kriste

(Bøn)

Fadervor (fælles)

Velsignelse

5. Salme – f.eks. 634 "Du ved det nok, mit hjerte"

KL. 20.36 præcis: Afspilning af befrielsesbudskabet fra BBC (Kan downloades fra YouTube). Eller oplæsning af samme

Stilhed i 2 minutter med klokkeringning

Postludium / Extroitus ved evt. kor: f.eks. "Fred hviler over land og by"

(Evt. fællessang: En lærke letted og tusind fulgte)

Udgang

En alternativ afslutning kan se således ud:

Salme efter prædiken

(Kirke)bøn - Evt. bedt af en lægmand eller som veksellæsning med DDS 419 "O Gud, hør min bøn" mellem bønneafsnit

Mulighed for lystænding under klokkeringning - alternativt ledsaget af musik

Fadervor (fælles)

Velsignelse

Salme

Postludium

Udgang under klokkeringning (såfremt der ikke er ringet med klokken tidligere)

Forslag til andre salmer og sange:

33 Han, som har hjulpet hidindtil

370 Menneske, din egen magt

613 Herre, du vandrer forsoningens vej

778 Fred hviler over land og by

787 Du, som har tændt millioner af stjerner

Der skinner et lys fra en stjerne

1. Der skinner et lys fra en stjerne
igennem natten herved.
Der lyder en tone fra Himlen
til jorden om fred, om fred.

2. Herved er lysene stænget. I
mørket høres kun skrig,
som truer, hoverer og jamrer,
for jorden ved kun om krig.

3. Bliv ved, du ensomme stjerne,
at sende dit lys mod jord,
til hjerterne dog omsider
bøjer sig dybt og tror.

4. Og syng om freden, Guds engle,
utrættelig syng og spil,
til hjerterne dog omsider
bøjer sig dybt og vil.

(Kaj Munk)

En lærke letted

En lærke letted', og tusind fulgte,
og straks var luften et væld af sang.
De tusind tårne tog til at tone,
så landet fyldtes af klokkers klang,
og byer blomstred' i rødt og hvidt,
og det var forår og Danmark frit.
Ja, Danmark frit!

Det var en morgen som tusind andre
og ingen morgen i tusind år,

da Danmark vågned med klare øjne
til glædestimer og frimandskår,
og landet lyste fra sund til klit,
for det var forår og Danmark frit.
Ja, Danmark frit!

Vi mindes stille de tapre døde,
hvis navne lever i Danmarks navn,

og takken søger til dem, der segned',
 og dem, der sidder med tunge savn.
 Gud trøste dem, der har lidt og stridt,
 til det blev forår og Danmark frit.
 Ja, Danmark frit!

Men du, som styrter de stoltes riger

og løser fangne af bolt og bånd,
 dig flyver hjertens tak i møde,
 vor skæbne er i din stærke hånd.
 Nu er det forår og Danmark frit,
 velsign det, herre, fra sund til klit.
 Fra sund til klit!

(Mads Nielsen)

Forslag til Bønner:

Indledningskollekt:

Gud,
 i aften er glæden en lærke
 der letter over majgrønne marker
 og svinger sig fra jord til himmel
 med sin sang om liv og fred.
 Det er forår, og Danmark er frit.
 Tak for alle stemmer der løfter sig i koret
 og bliver et væld af vilje.
 Lad vores sang finde vej til mennesker på flugt,
 til torturkamre og kommandorum.
 Vi vil synge frygten bort
 og overdøve verdens råben efter magt og hævn.
 Lad våbnene sænkes og øjne mødes.
 Gør verden til et kor af rene og falske stemmer.
 Lad os synge hjertet varmt og håbet frem.
 Velsign verden fra pol til pol
 Velsign Danmark fra sund til klit.
 Amen.

Afslutningskollekt:

Fredens Gud,
 som en lærke der letter i brystet,
 sådan er vores glæde over det sted vi kalder vores.
 Tak for vores land hvor der er godt at leve.
 Nu beder vi dig:
 Gå med os ud i de lyse nætter.
 Lad os drømme om fred og om jorden som et sted
 hvor ingen skal være bange for at færdes.
 Gud, velsign Danmark.
 Velsign verden.
 Amen

(Fra "Gudstjenestens bønner II")

Fredens og forsoningens Gud!
 Vi bekender for dig og for hinanden,
 at hadet og hævnens også bor i os.
 Vi gi'r hellere igen end går i os selv.
 Vi forstøder hellere end vi forsoner.
 Tilgiv os, Herre.
 Vi kender selv til grådigheden
 efter at eje, hvad der ikke er vort.
 I os selv finder vi misundelse og fejhed.
 Kun alt for tydeligt ser og mærker vi,
 at vi alle har syndet og mangler herligheden fra dig.
 Nu beder vi dig, der er al tros, alt håbs og al kærligheds kilde
 - Giv os troen.
 Troen på, at du er vor fred og vor frihed.
 Lad det sind, som var i din Søn
 være i os.
 Så vi stoler på dig
 og giver os ind under din beskyttelse.
 - Giv os håbet.
 Håbet på fremtiden.
 Ikke blot for os selv,
 men for hele din menneskehed.
 Lad os være redskaber for din forsoning.
 - Giv os frem for alt kærligheden.
 Kærligheden til dig og vor næste.
 For kun i kærligheden,
 i tilgivelsen og forsoningen
 er livet.
 Tilgiv alt det, vi gjorde,
 alt det, vi forsømte at gøre.
 Befri os fra had og hævn.
 Rejs os op.
 Og giv os din fred!
 Amen!

Du himlens og jordens Gud
 universets blødende hjerte
 kærlighedens og medfølelsens oprindelse
 Vi lægger vores ængstelse
 og uro for menneskehedens fremtid i dine hænder
 Gør krigen kort

Lad os ikke blive fristet til på afstand
 at se den som et kirurgisk indgreb
 der ikke berører os
 Gid vi tager fejl
 vi der hævder
 at krig fører til øget usikkerhed
 og får terrorismens verdensbrand til at flamme op
 Lad ikke uskyldige mennesker dø
 Styrk alle undertrykte mennesker
 så de ikke giver op og bliver desperate
 Hold os fast på beslutningen om at bygge en fredelig verden
 med fredelige midler når morgenen gryr
 Vor Fader, du som er i himlene
 Lad dit rige komme
 Lad din vilje ske
 Amen

(Karl Gustav Hammar)

Aldrig mere vold
 Aldrig mere krig
 Aldrig mere terror
 I Guds navn
 måtte alle religioner fostre
 retfærdighed og fred
 tilgivelse
 liv og kærlighed
 på jorden

(Pave Johannes Paul II)

Vor Gud og Far.
 Vi takker dig for den dag, der nu er til ende, og vi beder dig:
 Gør de øjne, som har set din herlighed, åbne for verdens nød.
 Gør de ører, der har hørt dit evangelium, lydhøre for menneskers råb.
 Lad de læber, som har sunget din pris, sprede håb og glæde.
 Lad de fødder, som har betrådt dit hus aldrig vige fra dine veje
 Det beder vi i Jesu navn.
 Amen

Kristus,
 din trofasthed varer til evig tid.

Vi takker dig af hele vort hjerte,
 for vort land, vort folk og vor frihed.
 Vi beder for alle forpinte og undertrykte,
 for alle der er modløse og forfærdes,
 og ængstes for dagen i morgen.
 Læg dit forsonende sind i vort,
 så vi lever i fred i alle de små og store sammenhænge,
 hvor vi færdes og kan gøre en forskel.
 Vær hos dem, der bestemmer over krig og fred i denne verden:
 gør deres hjerter varme
 og giv dem øje for forsoningens mulighed,
 så freden bliver mulig,
 og vi kan leve med hinanden i tryghed,
 uden angst og modløshed,
 indtil du kommer igen, for at herske over verden med din fred.

Forslag til tekster og citater:

Biskoppernes brev ved Danmarks Befrielse 1945.

Ved Danmarks befrielse i 1945 udsendte biskopperne en meddelelse til oplæsning ”ved den første gudstjeneste efter modtagelsen”.

Således lød det derfor i alle danske kirker i majdagene i 1945:

”Danmark er frit! Hvad vi har håbet på og bedt om gennem 5 år er nu sket.

”Min sjæl, lov Herren, og alt som i mig er love hans hellige navn.

Min sjæl, lov Herren og glem ikke hans velgerninger”(Sl. 103 v.1-2)

Vi blev frelst fra den truende ødelæggelse og kan nu igen bruge vort folks gamle ret til at tænke, tro og tale.

Vor Konge, som mandigt og trofast bar sit folks byrder, fik lov til sammen med os at opleve den nye dags frembrud. Alle måtte vi igennem angst og usikkerhed. Mange fristede savn og sorg, men vor tak går næst til Gud til dem, som heltmodigt gav livet for vort land og som i deres død forkyndte Danmarks ukuelige livsvilje.

Guds fred med vore døde
 i Danmarks rosengård.
 Guds fred med dem, som bløde
 af dybe hjertesår.

Nu er det vor bøn, at alle gode kræfter må forene sig om at rense ud og bygge et bedre Danmark op. Volds og urets tid var ond; had og hævntanker vokser kun alt for villigt frem deraf. Men vi skal ikke hade og hævne og derigennem vise os overvundne af tidens onde ånder. Ret skal råde.

Gud give os alle sind til at bære hverandres byrder og til med respekt for hinandens forskelle at bevare sammenholdet, så det broderskab, hvortil vi i Kristi navn er kaldet og indviet, ikke må blive til skamme. Og måtte kirken øve evangeliets tjeneste således, at det bliver til mere end blot og bar tale om fred og forsoning mellem folkene. Måtte Guds Ord få frit løb i vort folk til opbyggelse af alle gode kræfter og til evighed over vor tilværelse.

Digt

Tænd lys for drømme.
 Skumringstimen kalder.
 Den største drøm er uden tid og alder.
 Tænd lys for dem, der sover blidt erindret
 bag alt det onde, der har overvintret.
 Tænd lys for fred på Jorden. Værn om flammen.
 Vi får kun fred, hvis vi tør leve sammen.
 Tænd lys for krigens ofre af i dag,
 for flygtende og undertrykt og svag.
 Skal livet ånde frit, må det fornys.
 Tænd lys! Tænd lys!"

(Halfdan Rasmussen)

I november 1940 blev byen Coventry i England bombet. Den smukke domkirke stod tilbage som en udbrændt skal. Kirkeværgen bemærkede at to af de bærende bjælker var faldet ned på en måde, så det lignede et kors. Senere blev de sat op på et alter af nogle af resterne fra kirken. På væggen bagved blev der skrevet "Father forgive". Far tilgiv.
 Oprindeligt havde man tænkt at skrive ordene, som Jesus sagde, da han blev korsfæstet: "Far, tilgiv dem"..... men i selverkendelse og blev det til "Far tilgiv". For fristelsen til at misbruge magt, ødelægge og hævne, er ikke en fristelse vi kan pege fingre af hos andre; den kender vi fra os selv.
 Kirken er er nu dedikeret til fred og forsoning. Til at styrke forståelsen mellem nationer og knytte fredelige bånd. Hver fredag holdes gudstjeneste, der begynder med denne bøn:

"Alle har syndet og er langt fra Gud"

Det had, der splitter lande, racer og klasser.

Far tilgiv!

Menneskers og nationers grådige bæger efter at eje, hvad der ikke er deres.

Far tilgiv!

Den grådighed der udnytter menneskers arbejde og lægger jorden øde

Far tilgiv!

Vore misundelse over andres velfærd og glæde

Far tilgiv!

Vores ligegyldighed over for ansvaret for de fængslede, de hjemløse, flygtningene

Far tilgiv!

Begæret der udnytter mænds, kvinders og børns kroppe

Far tilgiv!

Forfængeligheden der får os til at stole på os selv og ikke på Gud

Far tilgiv!

I skal være gode mod hinanden, hjælpe hinanden og tilgive hinanden, ligesom Gud har tilgivet jer på grund af det Kristus har gjort”.

Citater af tidligere generalsekretær, Dag Hammarskjöld:

”Tilgivelse er svaret på barnets drøm om miraklet, der gør det iturevne helt, og det beskidte rent”

”At tilgive sig selv? Nej, det dur ikke! Vi må blive tilgivet. Men vi kan kun tro, at det er muligt, hvis vi selv kan tilgive”.

”Gudhed er noget så enkelt, som altid at være til stede for andre, aldrig søge sig selv”.

”Gud dør ikke på den dag, hvor vi holder op med at tro på en personlig Gud. Men vi dør den dag, hvor vi holder op med at gennemlyses af en evig stråle, daglig fornyet, af et under, hvis kilde ligger uden for al fornuft”.

”Det, der gør ensomhed så smertelig er ikke, at jeg ikke har en anden til at bære min byrde, men dette: at jeg kun har min egen byrde at bære”.

Citater af Martin Luther King:

”Den store tragedie er ikke onde menneskers brutalitet, men gode menneskers tavshed”.

”Du er ikke bare ansvarlig for, hvad du siger, men også for hvad du ikke siger”.

Halfdan Rasmussen har skrevet et digt om den frygtelige tavshed og ligegyldighed, som ofre for krig og tortur også lider under i dag:

”Ikke bødlen gør mig bange
Ikke hadet og torturen
Ikke dødens riffelgange
Eller skyggerne på muren
Ikke nætterne når smertens
sidste stjerner styrter ned
Men den nådesløse verdens
blinde ligegyldighed”.

Sydafrikas første præsident efter apartheid-regimets fald, Nelson Mandela, sagde engang:

"Det, vi frygter mest, er ikke at være utilstrækkelige.
 Vor dybeste rædsel er at være umådelig magtfulde.
 Det er vort lys, ikke vort mørke, der skræmmer os mest.
 At gøre som om, man er ubetydelig, forbedrer ikke verden.
 Det lyser ikke op, når vi gør os mindre end vi er, for ikke at gøre andre usikre.
 Men når vi lader vort eget lys lyse, giver vi, uden at vide det, andre lov til at gøre det samme"

Bibelcitater:

"Menneske, du har fået at vide, hvad der er godt, hvad Herren kræver af dig: Du skal handle retfærdigt, vise trofast kærlighed og årvågent vandre med din Gud". (Mika 8,6)

"I er jordens salt. Men hvis saltet mister sin kraft, hvad skal det så saltes med? Det duer ikke til andet end at smides ud og trampes ned af mennesker. I er verdens lys. En by, der ligger på et bjerg, kan ikke skjules. Man tænder heller ikke et lys og sætter det under en skæppe, men i en stage, så det lyser for alle i huset. Således skal jeres lys skinne for mennesker, så de ser jeres gode gerninger og priser jeres fader, som er i himlene". (Matt. 5, 13-16)

"Jesus svarede: 'Det første bud er: Hør Israel! Herren vor Gud, Herren er én, og du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind og af hele din styrke. Dernæst kommer: Du skal elske din næste som dig selv'. Intet andet bud er større end disse." (Mark. 12, 29-31)

"I må begynde at tænke på en ny måde og blive helt nye mennesker, sådan som Gud har bestemt I skal være. Selvom I bliver vrede, så må I ikke gøre noget, der er forkert, og lad ikke jeres vrede vare flere dage. Ellers gør i plads for Djævelen. Lad ingen ondskabsfulde ord komme ud af munden på jer. I skal kun sige det der er godt og brugbart, så jeres ord gør dem, der lytter, glade. Læg al jeres bitterhed, hidsighed, vrede, skænderier og hånlige ord til side sammen med al anden ondskab. I skal være gode mod hinanden, hjælpe og tilgive hinanden, ligesom Gud har tilgivet jer på grundt af det Kristus har gjort". (Efes. 4, 23-32 (uddrag) fra "Den Nye Aftale")

Citat af Desmond Tutu:

"Min menneskelighed hænger sammen med din. Vi kan kun være mennesker sammen"!

Citat af Mahatma Gandhi:

"Du skal selv være den forandring, som du ønsker at se i verden"

Brev fra seminarieelev Aage Søndergaard, 23 år, anholdt 18. februar 1945, henrettet 13 marts.

Kære mor og far!

Bliv ikke forskrækkede over dette brev, men når I modtager det, er jeg sikkert ikke mere blandt de levende. Vi har i dag været til forhør, her blev vi dømt til døden. Jeg ved, det er et hårdt slag for jer, og hvorfor vi fik denne dom, forstår vi ikke.

Det kunne lige så godt havde blevet nogle andre; men nu havde Gud altså udvalgt os, og vi dør som mænd. Jeg ved ikke, hvad jeg skal skrive mere; men eet ved jeg - at jeg dør i tillid til Gud, og jeg er ikke spor bange. Det bliver sandsynligvis en let død. Værst for jer.

Dette liv betyder ikke så meget. Efter dette kommer der et evigt sammen med Gud. Men for jeres skyld håber jeg lige til det sidste.

Jeg har ikke været jer så god en søn, som jeg kunne ønske at være, og desværre får jeg ikke lejlighed til at gøre det godt, jeg har gjort ondt imod jer. Men jeg dør i tillid til Gud. Her på Jorden er alt forgængeligt, både det gode og det onde, men det næste liv varer evigt - og der vil vi alle samles med Gud.

Det vers, Gud gav mig til min konfirmation

*Stol på Gud om det end ser broget ud!
Om så hele Verden slipper, vi kan klare alle klipper,
blot Vorherre selv er skipper, og vi ærligt holder ud.*

...dette vers har jeg været glad for hele livet. Ligeledes sidste vers af *Altid frejdig*:

Kæmp for alt, hvad du har kært, dø om så det gælder..

Disse og mange andre salmer har jeg sunget igen og igen i det frie liv. Og her i fængslet.

Jeg siger jer alle så mange tak, for hvad I har betydet for mig i mit liv. At dette er slut nu, er Guds vilje, og det er nok bedst således.

Rigtig kærlig hilsen - jeres egen Aage

(Evt læsning af Matt. 10:24-31 eller afsyngning af "Altid frejdig")

Jesus siger: »Frygt ikke dem, der slår legemet ihjel, men ikke kan slå sjælen ihjel.«

Det har været denne tro, der bar dem, de dødsdømte, der skrev hjem til deres familier; det er den tro, der lyser ud af salmen *"Altid frejdig, når du går."*

I Kristus er vi bundet til livet på en måde, som døden ikke kan overvinde. Der er liv for den, der dør. Det er den kristne frihed. Den frihed er bundet i ansvar.

Den tyske teolog, Bonhoeffer, der selv blev dræbt af nazisterne, siger: »Kristent ansvar beror på en Gud, der kræver ansvarlig handling i troens frihed.« Den Gud, der elsker verden, kender os og sender os – det gør han også i dag.

Denne aften er for os en aften fuld af taknemmelighed for at vi kan leve i fred her i vores land. Ikke en lad fredsommelighed, men en vågen og kæmpende fred.

Den handling, som Bonhoeffer taler om, er altid at være rede til at kæmpe for retfærdigheden for andre, og altid at være villig til at give afkald på retfærdigheden for sig selv.

Det er forsoningens mulighed. Det er kærlighedens liv. Det er fredens spire.

Prædikeninspiration/ ord til eftertanke af sognepræst i Skive, Birgitte Refshauge Kjær.

Glæden ved at se de nyudsprungne bøgeblade udenfor og herinde i kirken er lige stor hvert år. Nu er det forår i Danmark; nu vender livet tilbage. Gummistøvlerne skiftes ud med sommersandaler. Men der er for mange af os også et dybere lag i glæden: glæden over at leve i et frit land; hvor vores frihed kun er begrænset af respekten for andres frihed. Når vi siger at "håbet er lysegrønt", så kan vi næsten kun tænke på bøgebladene. Liv og lys. Og nogle har oplevet- og andre har hørt om og set billeder fra - de glade dage i 1945, hvor bøgebladene sprang ud i et frit Danmark. Siden da har de også betydet: Frihed. Fred. Forsoning. Det er det, der her 4. maj lyser os i møde fra de lysegrønne blade og de røde og hvide blomster.

I landene i Mellemøsten er der et andet træ, der har en lignende betydning. Det er oliventræet. Verdens ældste dyrkede afgrøde. Allerede på Bibelens tid var oliventræet et symbol på liv; man gned sig ind i olien i kolde nætter; olien kunne læge sår, og den kunne bruges i olielamperne og give lys. Lang levetid og håb var også knyttet til træet, der kan let blive 400 - 600 år gammelt, og som kan skyde igen efter brand, og næsten ikke er til at knække.

Når oliventræet er et symbol på håb og fred, er det også fordi det er et træ, der plantes til den næste generation. Når træet er mellem 35 og 150 år giver det størst udbytte. Den største fare for træet er derfor krig. Og rykker man et andet folks oliventræer op, fratager man dem ikke alene deres daglige brød, men symbolsk også deres fremtid og deres håb. Når vi i det gamle Testamente hører om fredstider, så hører vi netop også tit, at det er en tid, hvor hver mand sidder i skyggen af sine egne træer. Men den mest kendte fortælling om oliventræet, der er knyttet til håb og fred, den er vel for os fortællingen om Noa.

Læsning: 1. Mosebog 8, 1-12

Forhistorien kender vi også: alt ondt skulle udslettes fra jorden, og Gud ville begynde forfra. Den godhed, der var lagt i skabelsen, skulle genoprettes ved Noa, der var det eneste gode og retfærdige menneske. Og selve Noa-fortællingen bliver for os voksne dermed også en fortælling om muligheden for en ny begyndelse. Et nyt liv, hvor godhed og forsoning hersker. Og hvor Guds regnbue-løfte giver os et håb, der er som lys i mørket.

Læsning fra "Betlehem under belejring" af Mitri Raheb.

Et af de mennesker, der dagligt og med store personlige afsavn kæmper for en retfærdig fred er Mitri Raheb. Han er kristen palæstinenser og præst ved den lutherske kirke i Betlehem på Vestbredden, som siden 1967 har været under israelsk besættelse.

Fordi han lever i den lille by Betlehem på 5 kvadratkilometer, omkranset af 50 kilometer mur, bliver hans tanker og tale om retfærdighed og fred også ganske konkrete: Skal han håbe på en fredelig fremtid, så må han ganske konkret håbe på, at jøder, kristne og muslimer kan nyde godt af de samme grundlæggende rettigheder og friheder. Hans største bekymringer er for børnene, at de skal bære på had og ikke på håb; at de skal finde deres styrke i våben og ikke i forsoning.

Jeg vil læse lidt fra en barsk og tankevækkende juleprædiken, hvor han tager udgangspunkt i et enkelt vers fra Efeserbrevet, som jeg her vil læse fra den nye oversættelse "Den nye aftale": "Kristus er freden selv. Da han døde gjorde han os til én gruppe, både jøder og ikkejøder. Han rev den mur ned, som holdt os adskilt, og fjernede fjendskabet mellem os." Dette vers handler både om jul og påske, siger Mitri Raheb. "Personligt", siger han, "er jeg træt af al den snak om fred ved juletid. Julen er blevet en højtid for glade fredsprædikanter snarere end for velsignede mennesker, som skaber fred. Der bliver for megen overfladisk snak om fred. Som kristne må vi vove at tale rent ud om tingene. Ikke for at demonisere, men fordi vi tror på et alternativ til denne situation. Som kristne må vi tage julen i Betlehem seriøst, fordi i den hellige nat på dette sted valgte Gud at blive meget konkret, at blive menneske og tage vores verden seriøst. Vi kristne er ikke bange for at se den brutale virkelighed i øjnene, fordi vi tror på en magt, der er stærkere end mure, og vi sætter vores håb til en fred, som overgår al menneskelig forstand." Og han minder om Paulus, der var ekstremist, men blev radikalt forandret i mødet med Kristus. "Hans store opdagelse var, at Gud i Kristus har revet muren og fjendskab mellem sig selv og mennesker ned. Den mur, som synden har bygget op, rev Gud ned, og i stedet byggede han en bro af nåde. Ud fra denne opdagelse drog Paulus følgende konklusion: Hvis Gud i Kristus har revet muren af fjendskab mellem sig selv og mennesker ned, så er der ikke plads til mure mellem mennesker, stammer, kulturer og nationer. Inkarnationen - grunden til at kristne fejrer jul - var ingen sentimental begivenhed, men en radikal forvandling. Ja, den var så kraftfuld, at den forvandlede hele den gamle verden og skabte en ny virkelighed." Og han fortæller, hvordan netop det vers fra Efeserbrevet blev en stor opmuntring for de kristne i Betlehem. "Vi forpligtede os på ny til at nedbryde mure af had og fjendskab. Vi ønsker ikke mindre for os selv, end at inkarnationens forvandlende kraft må styrke os alle i vores bestræbelse på at rive mure ned, bygge bro og skabe fred". Og vi her i Danmark kan næsten her høre en genklang af biskoppernes ord fra majdagene i 1945 "Og måtte kirken øve evangeliets tjeneste således, at det bliver til mere end blot og bar tale om fred og forsoning mellem folkene. Måtte Guds Ord få frit løb i vort folk til opbyggelse af alle gode kræfter og til evighed over vor tilværelse."

Ord til eftertanke og tekstlæsning.

Der er forskel på at mindes og at huske. Nøjes vi med at mindes, bliver tankerne let vemodige og tilbageskuende; og opgivenessen over for fremtiden, passiviteten, ligger lige for. Men når vi husker, så lader vi det, vi mindes, får betydning for os NU. På hebraisk har man et særligt udtryk for den slags erindring: nemlig "jizkor". En erindring, der er et pejlemærke fremover, og som giver håb, også der, hvor det ser håbløst ud. Det gamle Testamente er fuldt af den slags "huske-fortællinger". Og hele vores kristne tro er bundet op på Kristus, der én gang for alle har forsonet sig med os og har bragt forsoningen ind i verden. Ikke bare som idé, men som tilskyndelse og forpligtelse. Lad os høre, hvordan Paulus skriver til menigheden i Efesus om forsoningen:

"Dengang kendte I ikke Kristus. I havde ikke noget håb, og I havde ingen gud i verden. Tidligere var I langt væk, men på grund af Kristus' død er I nu kommet tæt på. Kristus er freden selv. Da han døde, gjorde han os til én gruppe, både jøder og ikkejøder. Han rev den mur ned der holdt os adskilt, og fjernede fjendskabet mellem os. Han afskaffede Loven med dens bud og bestemmelser for at skabe én ny menneskehed af de to grupper, og på den måde skabte han fred. Da han døde på korset forenede han jer i én menighed og forsonede jer med Gud. Han udryddede fjendskabet og kom med budskabet om fred til begge grupper, både til jer, der var langt væk, og til dem, der var tæt på. Gennem Kristus har begge parter i fællesskab fået adgang til vores far. Gennem ham er I også åndelig set blevet bygget ind i Guds hus." (Ef. 2,12-18.22b)

Prædikeninspiration/ ord til eftertanke af sognepræst i Sdr. Bjert, Tine Illum.

4. maj handler om forsoning.

Vi har lige hørt biskoppernes gamle hyrdebrev. Med en bøn om et forsonende sind. Med ord om afkald på hævnens onde ånd og rethaveriskhed. Gid fællesskabet ikke må lide skade.

Her har kirken en særlig forpligtelse. Siger biskopperne, hører vi mange steder rundt omkring i verden i dag. Vi har i kirken et særligt ansvar, fordi vi har hørt og tror, at forsoning er mulig. Langfredag og påskedag hører vi, at det er Guds kraft – det er hans almagt. Det er Jesus' liv som vi er døbt ind i.

Forsoning.... Ikke bare som noget vi taler om, men som noget vi håber på, kæmper for, beder for, og arbejder frem sammen i ærlighed og nænsomhed.

Forsoning skaber nærhed, hvor der før var adskillelse.

Jesus viser os, at Gud ikke er en fjern Gud, men er kommet os helt nær. Er blevet et menneske. Og lader os blive en del af hans liv.

Det liv er ikke bare ord. Det er livet midt i verden.

Vi vil høre, hvad Paulus skriver til menigheden i Efesos og til os – læst fra "Den Nye Aftale".

Læsning fra Paulus' brev til menigheden i Efesos 2, 13-18

"Tidligere var I langt væk, men på grund af Kristus' død er I nu kommet tæt på. Kristus er freden selv. Da han døde, gjorde han os til én gruppe, både jøder og ikkejøder. Han rev den mur ned der holdt os adskilt, og fjernede fjendskabet mellem os. Han afskaffede Loven med dens bud og bestemmelser, og på den måde skabte han fred. Da han døde på korset, forenede han jer i én menighed og forsonede jer med Gud. Han udryddede fjendskabet og kom med budskabet om fred til begge grupper, både til jer der var langt væk, og til dem der var tæt på. Gennem Kristus har begge parter i fællesskab fået adgang til vores far."

Fred og forsoning – det er mellem os mennesker ikke noget, der bare er der – eller bare skal sættes i værk én gang. Det er noget vi tror på, håber på, kæmper for, lægger kræfter i.

Det er heller ikke at feje det der gør ondt og det der er ondt ind under gulvtæppet og lade som om det ikke er der. Forsoning er at se smerten, høre skrigene og gråden. Forstå hvor mine egne svigt var. Og så at løfte hovedet og se hinanden med et "tilgiv mig" i øjnene og på læberne.

Forsoning og fred er vilje og handling. Det trænger vi til.

For det er, som Kaj Munk skriver i den lille salme, vi nu skal synge sådan, at der også er andre kræfter på spil. Han kalder det ligefrem "Guds fjende".

Vi tror, at Gud er størst. Vi tror, at sandheden om livet ikke skal findes i hævn og ondskab. Men i sandhed og forsoning.

Læsning fra Paulus' brev til menigheden i Efesos 5, 1.8-10.14-16.20

Gud elsker jer, I er hans børn, og derfor skal I følge hans eksempel. I skal elske hinanden ligesom Kristus elskede os.

Engang gik I rundt i mørke, men nu har Kristus fyldt jer med lys, nemlig alt det der er godt, rigtigt og sandt. I skal leve på en måde så I viser at I tilhører lyset. Overvej hele tiden hvad Kristus gerne vil have jer til.

Der hvor lyset skinner, er alting klart, og derfor siger man:

Vågn op, du der sover,
stå op fra de døde,
og Kristus vil skinne på dig.

I skal altså tænke grundigt over hvordan I lever, ikke som tankeløse, men som kloge mennesker der bruger de muligheder I får, for det er en ond og hård tid.
Som kristne skal I altid sige tak til Gud for alt det I har fået.

Om sandhed - fra Kim Malthe Bruns brev.

"Vi lever i en kompliceret verden" siger vi tit. Det er svært at vide, hvad der er rigtigt og forkert. Af og til er det ægte frustration, af og til en bekvem undskyldning for ikke at tale fredens sag eller handle efter det.

"Vi ved ikke hvad sandheden er", siger vi. Og tænker ofte på, at sandheden er noget vi finder ved at gå tilbage og se sammenhængen. Og det kan bestemt have sin berettigelse. Og de store politiske sammenhænge og konsekvenserne af vores handlinger er ofte uoverskuelige.

Når vi hører Jesus tale om sandhed, så taler han om den i sammenhæng med kærlighed. Og det giver et nyt perspektiv. Sandhed og kærlighed hører sammen. At handle kærligt – det er sandhed.

Når vi siger at noget er uhyre kompliceret, så er det ikke altid vi siger det i ædel overvejelse. Det kan faktisk også være, fordi vi er kalkulerende: hvad kan bedst betale sig for mig? Hvordan får jeg mest ud af det?

Helt fra den første fortælling i Skabelsen hører vi, hvordan løgner ødelægger livet. Hvordan den nedbryder fællesskab, og hvordan den komplicerer det liv, der fra begyndelsen var tænkt enkelt og smukt.

Løgneren er forklædt i slangens hvisken, der fordrejer og komplicerer.

Frihedskæmperne vidste det om nogen: hvem var ven, og hvem var fjende? Tvetungethed og løgn nedbrød fællesskaber og spredte gift som en slange.

Den unge Kim Malthe Bruun skrev til sin kæreste, kort før han blev henrettet: "Sandheden er ikke det, der komplicerer og gør livet indviklet, nej, sandheden er det, der forenkler og gør al ting ligetil.

Kærligheden er en sandhed, der forenkler alting på en vidunderlig smuk og naturlig måde. Løgneren derimod, den gør alting kompliceret og indviklet, den sviner alt smukt og rent til på en farlig lumske og snigende måde. Ingen mærker, at den er trængt ind, langsomt, men sikkert nedbryder den alt det, som sandheden og kærligheden havde bygget op, den piller små sten ud af fundamentet, som udgjorde helheden."

Salme: "Der skinner et lys fra en stjerne"

1. Der skinner et lys fra en stjerne
igennem natten herved.
Der lyder en tone fra Himlen
til jorden om fred, om fred.

2. Herved er lysene stænget.
I mørket høres kun skrig,
som truer, hoverer og jamrer,
for jorden ved kun om krig.

3. Bliv ved, du ensomme stjerne,
at sende dit lys mod jord,
til hjerterne dog omsider
bøjer sig dybt og tror.

4. Og syng om freden, Guds engle,
utrættelig syng og spil,
til hjerterne dog omsider
bøjer sig dybt og vil. (Kaj Munk 1941)

”Kærligheden er en sandhed, der forenkler alting på en vidunderlig smuk og naturlig måde”. Her har han vel tænkt på den pige, han elskede, og aldrig mere skulle se. På den sandhed om livet, som han lærte at kende gennem kærligheden til hende.

Men også på kærlighedens modsætning i krigens gru: løgneren, der ødelægger den grundlæggende tillid i livet. Sådan som det skete under den besættelse af Danmark, som nogen stadig husker. Og sådan som det sker i dag i de krige og borgerkrige verden over, der koster tusinder af menneskers liv, førlighed, fred og frihed.

Den kamp for frihed, menneskeværd og fred, som nogle viede og stadig vier deres arbejde og liv til – den kamp er fredens opgave – også for os, der lever i Danmark i dag. Ikke som skrivebordsarbejde eller højtråbende i flok. Ikke som hævntogter eller falske fjendebilleder. Men som en kamp for menneskeværd, sandhed og forsoning. Der findes ingen sandhed uden om kærligheden, siger Jesus. Kampen for sandhed er aldrig selvretfærdighedens eller hævnerrighedens kamp. Men kampen for mit medmenneskes liv.

Eller som vi hørte det i biskoppernes hyrdebrev fra 1945: en tak for freden og en formaning.

Sådan som vi kender det her i Sønder Bjert fra mindestenen: ”Tak for fredens morgenskær, gør os fredens gave værd”.

Og sådan som biskopperne kunne formulere det, mens de stadig havde frihedsbudskabet i ørerne i majdagene:

Og måtte kirken øve evangeliets tjeneste således, at det bliver til mere end blot og bar tale om fred og forsoning mellem folkene. Måtte Guds Ord få frit løb i vort folk til opbyggelse af alle gode kræfter og til evighed over vor tilværelse.

Læsning fra Paulus' brev til menigheden i Galatien 5, 13-14 :

”Brødre, I blev kaldet til frihed. Brug blot ikke friheden som et påskud for kødet, men tjen hinanden i kærlighed. For hele loven er opfyldt i det ene ord: »Du skal elske din næste som dig selv.«

Når vi holder gudstjeneste her 4. maj er det naturligvis blandt andet for at mindes de døde for Guds ansigt.

Vi mindes dem som mennesker – men vi tænker også på det de stod for: at være rede til at kæmpe for andres ret til frihed og retfærdighed, og give sit liv for det, om nødvendigt

Dermed får det at mindes også et fremadrettet aspekt. Når vi siger ”aldrig mere en 9. april” eller ”aldrig mere Auschwitz” – så hører netop erindring om 9. april og Auschwitz med. Det gør det også for os i den kristne kirke, også for os, der bekender os til den. Erindringen hører med som den dystre side. De fleste af bødlerne kaldte sig kristne – og det gør i øvrigt mange af verdens bødler den dag i dag. Og det behøver vi såmænd ikke gå til andre kontinenter for at erfare. Der er en dyster erindring om, hvad umenneskelige vi mennesker kan være, også nu, og også lige i hjertet af den kristne kultur.

Det ville være uærligt og overfladisk ikke at medtage denne dystre erindring på en glædens aften som denne.

Et af de kristne kerneord er ”kærlighed” – men det ord er ikke bare en floskel, vi kan ikke bare tale ubesværet om kærlighed. Også kristne svigter og forråder og misbruger magt. Også vi.

I den erkendelse må vi henvise til det eneste sted, hvor kærligheden blev virkeliggjort, nemlig i Kristus. Det er den kærlighed der også kalder på at blive virkeliggjort blandt lidende og stridende mennesker i dag. Når vi møder krigens ofre – også flygtninge i vort eget land – så kaldes der på os og vores medmenneskelighed. Hver ny situation kalder på ny forståelse, fordybelse og handling.

4. maj - Kantate

1. Besættelsen og befrielsen 4.maj

Der lå et mørke henover landet
 det var et mørke af kød og blod
 det gik med hvirken igennem sjæle
 og skræmte mennesker op med rod

Det var et mørke der ville råde
 og fyldte rædsel i verdens krop
 men i de stille beredte hjerter
 tog frie mennesker kampen op

Og det blev forår og det blev majnat
 og der blev lys over alle skrig
 og hele landet brød ud i glæde:
 Nu stiger himlen, hvor der var krig!

Det er den majnat, der stadig lyser,
 det er den himmel, der stadig gror.
 Det er dens tak for den løste verden
 som endnu banker i det vi tror

Overgang:

Hver tid sin tro, sin brydning, sit mørke
 hver tid sin kamp, hver tid sin bøn.
 Befrielsen er en vandring i verden, kun
 lige begyndt

2. Kampens dage

Der skal komme de dage hvor verden igen
 skal forsvares af skælvende styrker,
 og hvor det vi er skabt af skal løftes i håb
 som en skat vi beskytter og dyrker.
 Vi skal værne om alt der har kostet os dyrt
 og er sårbart blandt stenhårde viljer,
 vi skal plante det ud i den yderste slægt
 som en fremtids utrolige liljer

Der skal komme de dage hvor kampen skal stå
 og vi ved den kan koste os livet,
 og vi holder om dem vi vil redde fra alt
 alt det skælvende liv vi blev givet,

og med bankende hjerter og segnede sprog
 skal vi vente til tiden er inde,
 men fra himlen skal lyde Din vældige røst:
 Hvad I mister i dag skal I vinde

Der skal komme de dage hvor mørket gror op
 som en buldrende hær i det fjerne,
 den skal nærme sig langsomt og blive en krop
 med en oprejst, umættelig kerne.
 Vi skal se når den kommer og høre dens tramp,
 vi skal kæmpe med alt hvad vi kender,
 til den dag hvor Du samler os alle i kun
 dine nænsomme, himmelske hænder

Overgang:

Alting har en tid, for alt, hvad der sker under himlen, er der et tidspunkt.

En tid til at fødes, en tid til at dø. En tid til at plante, en tid til at rydde.

En tid til at slå ihjel, en tid til at helbrede. En tid til at rive ned, en tid til at bygge op.

En tid til at græde, en tid til at le. En tid til at holde klage, en tid til at danse. (...)

En tid til at elske, en tid til at hade. En tid til krig, en tid til fred. (Præd. 3, 1-8)

3. Frihedshymne

Vi tænder levende lys der brænder
 for dem der gav deres liv for os
 og dem der hver dag er midt i kampen
 mod mørkets magter med lysets trods

Vi tænder lys for den frie verden
 for det vi tror på, den drøm der gror
 af stærke minder og nye stemmer
 af frie tanker og frie ord

Og der hvor lyset får lov at brænde
 i alles hænder og flamme vidt
 skal folket fødes igen og tage
 de næste ukendte frihedsskridt

Og der hvor ånden får lov at virke
 og knytte skæbner med nye bånd
 skal barnet stå under lysets himmel
 og hente fremtidens Helligånd

Og der hvor mennesker vover kampen

og henter kraft hvor et folk har lidt
 skal ingen miste et liv forgæves
 skal Danmark altid forblive frit
 Og der hvor mennesker tænder lyset
 som på befrielsens nat engang
 skal nye slægter betro hinanden
 den store levende frihedssang

Tekst: Iben Krogsdal, 2018

Musik: Jakob Lorentzen, 2018

Noder til kantaten er vedhæftet materialet. Skal de bruges ved en gudstjeneste, skal de dog købes hos Vilhelm Hansen.

Så tung var de tungeste dage

1. Så tung var de tungeste dage,
 så lette de dage i maj,
 da lysene tændtes som bøgen
 med fred på de fredløses vej.
 Men sårbar er freden og glæden,
 så sårbar som livet hver dag
 og alle må bære det ansvar,
 så enkelt. Den vigtigste sag.

2. Hvem slukker de gnister der fyger,
 før gnisterne tænder et bål?
 Hvem tror, vi kan lege med ilden,
 før mørkemænd når deres mål?
 En sandhed kan bøjes og bukkes
 som løgne i ondskabens hånd
 og nye begynde at heile
 besat af en hensynsløs ånd.

3. Der lokkes og kæmpes i verden,
 og hjertet er kamppladsens sted.
 En fører kan skjule sit ansigt
 og føre os skrupelløst med,
 til nogen begynder at synge
 om frihed fra lænker af stål,
 og frygtsomme vokser til kæmper,
 og gaderne flammer af bål.

4. I dag er der tid til at takke
 de modige kvinder og mænd,
 der kæmped med livet som indsats,
 så Dannebrog hejstes igen.
 Og takke de børn, som betaler

en pris for forældrenes mod.
De bærer som voksne en barndom
med lugten af modstand og blod.

5. De lys, som vi tænder i aften,
er hjerternes ja og et nej.
Et nej til de djævelske kræfter
og ja til forsoningens vej.
De lyser som stjerner i mørke
og peger på lysenes Gud.
Vi bærer dem unge og gamle
om fredslus frimodige ud.

Mel: DDS 28 De dybeste lag i mit hjerte
Skrevet til Måløv Kirke den 4. maj 2020.

Niels Johansen 2020

Tine Illum, sognepræst i Sdr. Bjert skriver:

Vi forbinder klokkeringning med glæde, fred og frihed – og hos os skal vi synge ”Hører I de fjerne klokker ringe?” - en smuk og sangbar friheds- og morgensalme, der oven i købet har en helt særlig baggrund og historie: 23. august 1989 var 50-årsdagen for Tysklands og Sovjetunionens ikke-angrebspagt. I en hemmelig tillægsprotokol var de baltiske lande, Estland, Letland og Litauen nævnt som sovjetiske interesseområder. De baltiske lande levede altså under sovjetisk besættelse.

Denne dag tog over to millioner balttere hinanden i hænderne, sang og dannede en 600 km lang kæde fra Esland, gennem Letland, til Litauen. Denne ikke-voldelige syngende demonstration vakte hele verdens opmærksomhed, og snart fik landene deres selvstændighed.

Under besættelsen måtte kirkeklokkerne ikke ringe, men nu ringede de friheden og lyset ind. I den anledning skrev Heli Viht og Piret Rips nedenstående smukke og iørefaldende morgen- og frihedssalme, fint oversat af Holger Lissner.

1 Hører I de fjerne klokker ringe?
Byen vågner ramt af klokkes klang,
himmelrummet fyldes af musikken,
mens en ny dag langsomt går i gang.

2 Vi har lagt det tunge mørke bag os,
solens tråler kalder: Kom herud!
Duggen spejler himlens morgenrøde,
dét er lysets sejr sendt af Gud.

3 Vi må ringe mørket ud af landet,
vi må synge sorgen fra vor by,
bede om, at der på hele jorden

bliver frihed, bliver fred på ny.

Melodien findes i Betty og Peter Arendts "Himlen og jorden må feste".

Den kan høres på YouTube – sunget af et børnekor: <https://www.youtube.com/watch?v=N6rfRu4y7gk>

Syng salmen tre gange – og lad folk stå op tredje gang. Så kan glæden og bønnerne om, at "der på hele jorden bliver frihed, bliver fred på ny" nærmest mærkes ud i hvert fiber i kroppen.

Materialet er samlet af stiftspræst Thomas Felner med stor tak for masser af hjælp og inspiration fra især Tine Illum, Iben Krogsdal, Jakob Lorentzen, Karen Togsverd Hansen, Birgitte Refshauge Kjær og Anne Røndal – og flere andre.